



EVOLUȚIA RELAȚIILOR POLITICO-MILITARE ROMÂNORO-RUSE POST – 1989

EVOLUTION OF POLITICAL-MILITARY ROMANIAN-RUSSIAN RELATIONS AFTER 1989

CS II dr. Mirela ATANASIU*

Rezumat: Momentul 1989 a declanșat eliberarea României din comunism. Astfel, situația a început să se schimbe în relațiile româno-ruse atunci când Rusia s-a micșorat, iar România a avut șansa de a lua altă cale orientându-se, pas cu pas, către democrația și valorile occidentale. Între timp, până în prezent, multe schimbări s-au produs în relațiile lor bilaterale care au oscilat între cooperare și confruntare, multe dintre aceste schimbări fiind, în principal, rezultatul a doi factori: trecerea României la structurile, politicile și modus vivendi euroatlantice și politica externă agresivă a Rusiei în vecinătatea sa. Ca o consecință directă, în ultimii douăzeci de ani de la prăbușirea URSS, relațiile româno-ruse au constat în ansamblu într-o oscilație între tensiune și pasivitate negativă pe baza moștenirii istorice dificile.

În articolul nostru vom prezenta câteva momente cheie și consecințele acestora asupra relațiilor politico-militare româno-ruse.

Cuvinte-cheie: tensiuni, cooperare; România-Rusia; relații politico-militare; pasivitate; agresiune.

Abstract: The year 1989 triggered Romania's absolution from communism. Thus, the situation started to change regarding Romanian-Russian relations when Russia became smaller and Romania had the chance to take another path following, step by step, the Western values and democracy. Meanwhile, up to the present moment, there have been a lot of changes in their bilateral relations that oscillated between cooperation and confrontation, a lot of these changes mainly resulting from two factors: Romania's embracing Euro-Atlantic structures, policies, and modus vivendi and Russia's aggressive policy in its neighborhood. As a direct consequence, twenty years after USSR's dissolution, Romanian-Russian relations have generally consisted of a sort of oscillation between tension and negative passiveness based on the difficult historic heritage.

This article will present a few key moments and their consequences upon the political military Romanian-Russian relations.

Keywords: tensions; cooperation; Romania-Russia; political-military relations; passiveness; aggression.

* Dr. Mirela Atanasiu este cercetător științific gr. II la Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate din cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, România. E-mail: atanasiu.mirela@unap.ro.



Introducere

România și Rusia au rădăcini istorice religioase comune în Ortodoxie și similitudini etno-culturale care le apropie, dar între ele există o istorie comună complicată a diplomației și războiului, care prin natura sa a creat anxietate în relația româno-rusă ca urmare a existenței unor chestiuni nerezolvate: problema tezaurului României depus la Moscova în 1916-1917 și nerecuperat în totalitate sau disputa teritorială, consecință a Pactului Molotov-Ribbentrop (1939), când teritoriile Basarabiei și nordului Bucovinei au fost transmise URSS, precum și efectele încă resimțite de către națiunea română a celor 45 de ani de comunism bolșevic.

Sub imperiul condițiilor istorice create, momentul 1989 care a declanșat eliberarea din comunism a statelor din Europa de Est găsea România poziționată ca satelit al URSS. După desființarea URSS, Rusia a devenit mai mică, iar situația a început să se schimbe în relațiile bilaterale, în special când România a intrat în epoca postcomunistă și a avansat către democrația și valorile occidentale. Ca o consecință directă a drumului euroatlantic al statului român, dar și a evoluției sinuoase a politicii externe a Rusiei în perioada post-comunistă, în ultimele două decenii, relațiile diplomatice româno-ruse au oscilat între neglijență și pasivitate negativă pe fundalul moștenirii istorice dificile.

1. Cadrul bilateral de cooperare politică 1989-2014

La sfârșitul anilor 1980 și începutul anilor 1990, dezintegrarea Uniunii Sovietice era deja semnalizată de schimbările politice din fostele state comuniste, care mai târziu în 1991 au determinat dizolvarea „imperului” sovietic, poziția României fiind destul de sensibilă în acest context. Deși existau acele semnale care preconizau prăbușirea „marelui urs”, era, de asemenea, clar că Rusia, succesorul Uniunii Sovietice, urma să rămână o mare putere în cadrul sistemului internațional în vecinătatea noastră apropiată.

Această stare a lucrurilor a făcut ca, între 1989-1991, românii să rămână captați de aura sovietică, politica românească fiind, în mod clar, încă subordonată ideologiei comuniste. Această afirmație este susținută de cel dintâi Comunicat emis de Consiliul Frontului Salvării Naționale (noua putere de la București după eliminarea regimului comunist), care a făcut cunoscute, la 22 decembrie 1989, principiile care urmau să călăuzească politica românească postcomunistă. Printre acestea, elocvente pentru starea de derută în care se aflau politicienii români ai timpului, erau obiectivele și prioritățile declarate ale politicii externe a noului stat democratic român: *„Întreaga politică externă a țării trebuie să servească promovării bunei vecinătăți, integrându-se în procesul de construire a unei Europe unite, o casă comună a tuturor popoarelor continentului. Vom respecta*



angajamentele internaționale ale României și, mai presus de toate, cele referitoare la Tratatul de la Varșovia”⁹¹. Aparent, obiectivele politicii externe românești erau divergente, Uniunea Europeană și Tratatul de la Varșovia fiind două organizații care promovau principii opuse. Din punct de vedere geopolitic, menționarea în același document a Europei Unite și a Tratatului de la Varșovia surprinde situația exactă în care România a fost prinsă în acea perioadă - într-o zonă de securitate „gri”, adică, la interferența dintre Est și Vest și în incertitudine geopolitică.

În aprilie 1991, România a semnat un Tratat de bună vecinătate, cooperare și prietenie cu URSS, al cărui articol 4 stipula că „România și Uniunea Republicilor Socialiste Sovietice nu vor participa la nicio alianță îndreptată împotriva celui alt”⁹², în timp ce URSS s-a prăbușit doar câteva luni mai târziu. Cu toate acestea, actul nu a fost ratificat de Parlamentul României, dar intenția de a valida un astfel de act a fost un semn inertial al fostei influențe sovietice de lungă durată asupra politicienilor români ai vremii, uluiți de prăbușirea iminentă a marelui colos rus și temători de noutatea adusă de democrație. Desigur, dacă tratatul ar fi fost ratificat de parlamentul românesc, statul nostru nu ar fi putut fi acum stat membru al NATO.

În cea de-a doua parte a anului 1991, aspecte mai urgente de natură practică au influențat evoluția relațiilor româno-ruse, respectiv declarația de independență a Republicii Moldova în august 1991 și conflictul din fosta Iugoslavie. România a fost prima țară care a recunoscut oficial independența Republicii Moldova și susținea, de asemenea, idealurile europene ale țărilor balcanice. Cu toate acestea, imediat după dizolvarea URSS, relațiile bilaterale politico-diplomatice au fost reluate în noul format, reprezentanțele diplomatice și consulare ale URSS din România fiind considerate organisme diplomatice și consulare ale Federației Ruse, iar misiunea diplomatică a țării noastre de la Moscova fiind considerată Ambasada României în Federația Rusă.

Fără îndoială, succesoarea Uniunii Sovietice, rămânea o mare putere în cadrul sistemului internațional, însă nu se știa exact ce cale va lua noua Rusia. Poziția României a fost destul de incertă în acest context. De altfel, relațiile dintre Rusia și entitățile occidentale (în special SUA și NATO) păreau să se relaxeze în anii 1990, când statul rus adera la Consiliul de Cooperare Nord-Atlantic (1991) și la Parteneriatul pentru Pace (1994) și participa la Consiliul NATO - Rusia (2002), majoritatea geopoliticienilor și strategilor militari considerând că Rusia își decisese

⁹¹ Comunicatul către țară al Consiliului Frontului Salvării Naționale, publicat în Monitorul Oficial al României nr.1 din 22 decembrie 1989, Partea I.

⁹² Mioara Anton, *Documente Diplomatice Române, România și Tratatul de la Varșovia. Conferințele miniștrilor Afacerilor de Externe și ale adjuncților lor (1966-1991)*, Seria a III-a, Editura Alpha Mdn, București, 2009, pp. 1218-1221.



ralierea la structurile vestice. Dar istoria recentă a arătat că această orientare s-a demonstrat a fi doar un mit, deoarece fosta republică sovietică a început să-și reinstrumenteze tehnicile de intimidare politică înspre vecinii săi mai mici și mai slabi.⁹³

La începutul anilor '90, România a acționat conform gândirii inerțiale a unei foste țări comuniste, guvernată de o teamă geopolitică, încercând astfel să creeze relații bune cu vecinul mai puternic prin semnarea unui tratat politic de bază cu Rusia. Semnarea acestei înțelegeri a fost întârziată de refuzul Rusiei de a menționa în actul diplomatic că este de acord cu condamnarea Pactului Ribbentrop-Molotov și cu soluționarea problemei tezaurului român. În plus, în 1992-1993, relațiile dintre cele două state au devenit tensionate, atunci când au sprijinit părți opuse în conflictul din Transnistria, ca urmare a intereselor naționale diferite în relație cu problematica respectivă. De fapt, considerăm că momentul autoproclemării republicii Transnistria în 1992, când Rusia a sprijinit deschis forțele separatiste, a fost prima demonstrație a viitoarelor intenții hegemonice postcomuniste ale Kremlinului.

La 4 iulie 2003, la Moscova, a fost semnat *Tratatul privind relațiile de prietenie și cooperare dintre România și Federația Rusă* având anexat o *Declarație comună „condamnând Pactul Ribbentrop-Molotov, participarea României la cel de-al Doilea Război Mondial alături de Germania Hitleristă” și care anunța „constituirea unei comisii comune ... pentru a rezolva problemele de studiu care decurg din istoria relațiilor bilaterale, inclusiv problema tezaurului românesc”*⁹⁴. Acest eveniment major a schimbat tendința relațiilor bilaterale româno-ruse fiind considerat ca o oportunitate „de reluare a dialogului politic și diplomatic și de creare a condițiilor favorabile cooperării economice și culturale”⁹⁵. După semnarea respectivului acord, contactele economice și politice au devenit mai active.

Situația a devenit mai clară în relațiile bilaterale dintre București și Moscova, când România a avut șansa de a face o turnură politică, ca rezultat al diplomației române a vremii, prin aderarea la Programul NATO PfP în 1994 și, de asemenea, prin semnarea unui parteneriat strategic cu SUA în 1997. Aderarea la NATO în 2004 și alte acțiuni de cooperare bilaterală România - SUA care au urmat, au consolidat poziția românească în afara influențelor Rusiei (*Acordul privind activitățile forțelor americane desfășurate pe teritoriul României* a intrat în

⁹³ Gheorghe Calopăreanu, *Regionalizarea securității în Europa Centrală*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2011, pp. 24-44.

⁹⁴ *Legea nr. 24/2004 pentru ratificarea Tratatului privind relațiile de prietenie și de cooperare dintre România și Federația Rusă*, semnat la Moscova la 4 iulie 2003 publicată în Monitorul Oficial nr. 194 din 4 martie 2004.

⁹⁵ Nadezda Feyt, „Russian-Romanian relations in the 21st century”, în *Political Science and International Relations*, Romanian Academy, Ed. XI, No. 2, Bucharest, 2014, p. 54.



vigoare la 21 iulie 2006, *Acordul dintre România și SUA privind amplasarea sistemului de apărare antirachetă american în România* a intrat în vigoare la 23 decembrie 2011, *Declarația comună privind Parteneriatul strategic pentru secolul XXI adoptată între România și Statele Unite ale Americii* la 13 septembrie 2011 la Washington, urmând ulterior 5 reuniuni bilaterale dintre care ultima a avut loc la 26 septembrie 2016, în cadrul căreia se menționa punerea în aplicare a declarației comune privind parteneriatul menționat mai sus). Astfel, odată cu participarea la blocul militar euroatlantic, securitatea națională românească nu mai era amenințată convențional de un stat ostil/mare putere, deoarece intra sub protecția articolului 5 al Tratatului de la Washington. Desigur, aderarea la UE în 2007 a fost, de asemenea, o garanție pentru căile noastre occidentale și pentru a scăpa de influența Rusiei. Astfel, odată cu participarea României la NATO și UE, a fost clar că interesul nostru politic, de securitate și economic este legat de interesele generale ale acestor organizații.

În 2005, președintele României a avut două vizite (în februarie și mai) la Moscova și acest fapt ar fi trebuit să aibă un impact pozitiv asupra relațiilor bilaterale, dar după un discurs ținut în același an în septembrie de președintele Băsescu în SUA⁹⁶, s-au declanșat tensiuni diplomatice între România și Federația Rusă. Un alt subiect fierbinte a fost nemulțumirea Rusiei față de amplasarea bazelor militare americane pe teritoriul României, pe care președintele Putin le-a considerat un semn evident al înclinației euro-atlantice românești. Datorită acestor fricțiuni diplomatice, interesele țărilor noastre în domeniul relațiilor economice au suferit în următorii ani.

Vladimir Putin declara în discursul său de la cea de-a 43-a Conferință de la München din 12 februarie 2007 „*Astăzi suntem martorii unei utilizări exagerate a forței – a forței militare – în relațiile internaționale, forță care împinge lumea într-un abis al conflictelor permanente*”⁹⁷. De asemenea, acesta s-a arătat nemulțumit de faptul că, după adoptarea *Tratatului privind forțele armate convenționale în Europa (CFE)*, semnat în 1999, „*doar patru state au ratificat acest document, inclusiv Federația Rusă*”⁹⁸. România, la momentul discursului era deja stat

⁹⁶ În septembrie 2005, în SUA, președintele Traian Băsescu a ținut un discurs la Universitatea Stanford, unde a declarat că Federația Rusă tratează Marea Neagră ca pe un „lac rusesc”, deoarece nu dorește să internaționalizeze problemele din zonă. A se vedea: „Retrospectiva declarațiilor lui Traian Băsescu despre Rusia”, în *Jurnalul*, 30 iunie 2011, disponibil online la: <http://jurnalul.ro/stiri-politica/retrospectiva-declaratiilor-lui-traian-basescu-despre-rusia-583299.html>, accesat la 19.05.2018.

⁹⁷ „Putin’s Prepared Remarks at 43rd Munich Conference on Security Policy”, transcript, *Washington Post*, February 12, 2007, disponibil online la: <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2007/02/12/AR2007021200555.html>, accesat la 13.05.2018.

⁹⁸ Idem.



membru al NATO, astfel că se număra printre țările care nu au ratificat CFE, deoarece Alianța „refuza să ratifice tratatul atâta timp cât Rusia refuza să-și retragă complet trupele din teritoriile moldovenesc și georgian”⁹⁹. După semnarea unui Decret federal în 14 iulie¹⁰⁰, în decembrie același an, Rusia a suspendat aplicarea tratatului. Astfel, după aderarea la NATO și la politica euroatlantică, relațiile româno-ruse au fost marcate de abordarea reciprocă generală dintre Bruxelles și conducătorii Moscovei.

Un moment de scurtă confluență politică a intereselor româno-ruse a fost refuzul ambelor state de a recunoaște independența Kosovo față de Serbia în 17 februarie 2007, ceea ce a contribuit la îmbunătățirea cooperării bilaterale a momentului. România își susține încă poziția cu privire la acest aspect deși au existat și presiuni diplomatice împotriva acesteia, inițiate de celelalte țări membre ale NATO și UE.

De asemenea, în 2008, în aprilie, înainte de incursiunea militară rusă în Georgia, primul și singurul moment până în prezent, când un președinte rus a vizitat România după căderea comunismului, a fost acela în care Vladimir Putin a participat la întrunirea Consiliului Rusia – NATO, organizată cu ocazia desfășurării Summit-ului de la București¹⁰¹. Întâlnirea dintre Vladimir Putin și fostul președinte al României Traian Băsescu în 2008, a influențat pozitiv relațiile bilaterale prin intensificarea contactelor dintre cele două țări. Președintele Putin a declarat în cadrul întâlnirii bilaterale cu omologul său român că „după vizita de la Moscova în 2005, relațiile s-au dezvoltat foarte mult, în special în sfera economică, iar schimburile economice au atins aproape cinci miliarde de dolari”¹⁰². Cu aceeași ocazie, Traian Băsescu a fost invitat să viziteze din nou Rusia. Chiar și acest lucru

⁹⁹ *CFE Treaty's Contribution to Euro-Atlantic Security*, North Atlantic Treaty Organization, March 29, 2006, disponibil online la: https://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_54709.htm, accesat la 12.05.2018.

¹⁰⁰ Circumstanțele invocate de Putin pentru decizia sa au fost „eșecul fostelor state ale Pactului de la Varșovia de a se adapta cadrului Tratatului pentru a ține cont de aderarea la NATO, existența prea multor părți NATO în Tratatul CFE, impactul negativ al mentalității grupului exclusiv al NATO, desfășurarea forțelor americane în Bulgaria și România, eșecul părților din Tratatul CFE de a-și respecta angajamentele politice din 1999 de la Istanbul, cum ar fi ratificarea anticipată a Acordului Adaptat și absența Estoniei, Letoniei și Lituaniei din Tratatul CFE”. Vezi detalii la: Duncan B. Hollis, „Russia Suspends CFE Treaty Participation”, în *Insights*. American Society of International Law, Volume 11, Issue 19, July 23, 2007, disponibil online la: <https://www.asil.org/insights/volume/11/issue/19/russia-suspends-cfe-treaty-participation>, accesat la 05.05.2018.

¹⁰¹ Vizitele prezidențiale române postcomuniste la Moscova au fost 4 (1991, 2003, februarie și martie 2005). A se vedea: <http://www.mae.ro/bilateral-relations/4506#78>, accesat la 14.04.2018.

¹⁰² „Putin catre Basescu: Relațiile romano-ruse s-au dezvoltat mult de la vizita dvs. la Moscova”, Bucharest Summit 2-4 November 2008, April 3, 2008, disponibil online la: http://www.summit-bucharest.ro/ro/doc_212.html, accesat la 14.04.2018.



părea un semn bun pentru cooperarea bilaterală la nivel înalt, dar următoarea mișcare politico-militară a Rusiei în Georgia le-a pus din nou în poziții opuse în ceea ce privește problema nou creată.

Intrând cu forțele militare în Georgia, Putin a făcut exact opusul a ceea ce a predicat cu diferite ocazii, inclusiv la Conferința de la München și la Summit-ul NATO de la București, privind păstrarea securității și cooperării și respectarea dreptului internațional. Ca răspuns, specialiștii occidentali au considerat că „interesul lui Putin în revigorarea unei Rusii Mari – o unitate a popoarelor din Belarus, Ucraina și Rusia – pare să fi luat forma după războiul georgian din 2008”¹⁰³. De fapt, invazia Georgiei de către forțele terestre, aeriene și navale ale Rusiei la 8 august 2008 și proclamarea independenței provinciilor separatiste georgiene din Osetia de Sud și Abhazia au avut consecințe politice, economice și de securitate drastice pentru țările din vecinătatea Federației Ruse, deteriorând relațiile regimului de la Moscova cu democrațiile occidentale și conducând la condamnări grave în străinătate. Desigur, România se afla în aceeași poziție. Astfel, relațiile globale cu Moscova s-au deteriorat din nou.

Unele dintre problemele sensibile care au deteriorat relațiile româno-ruse au fost consemnate în *Doctrina militară a Rusiei din anul 2010* drept principalele pericole militare externe¹⁰⁴, iar România era subiect al unora dintre ele, și anume, plasarea pe teritoriul României a unor baze militare ale NATO și discuțiile despre găzduirea elementelor scutului antirachetă american, ca parte a facilităților NATO.

În 2013, discuțiile bilaterale au fost redirecționate spre ale niveluri de cooperare. Astfel, au fost semnate două documente juridice interguvernamentale – *Acordul între Guvernul României și Guvernul Federației Ruse privind stabilirea și condițiile de funcționare a Institutului Cultural Român de la Moscova și Centrului Rus pentru Știință și Cultură din București* și *Programul de cooperarea în domeniile culturii, educației, media, tineretului, sportului și turismului*, precum și un document de cooperare la nivelul ministerelor afacerilor externe ale României și Federației Ruse. În același an, a fost semnat și un *Memorandum de încredere reciprocă între Consiliul de Securitate al Rusiei și Departamentul de Securitate Națională al Administrației Președintelui României*. Aceste inițiative păreau intenții reale ale ambelor părți de a-și relansa relațiile politice. Dar, din păcate, unele intenții, deși par reale, nu sunt pentru că 2014 criza ucraineană a intervenit și Rusia a schimbat din nou regulile jocului în plan regional.

¹⁰³ Shaun Kenney, *Russian Identitarian Philosophy and its Influence upon Putin's Russian Federation*, University of Virginia, January 2, 2018, p. 71.

¹⁰⁴ *The Military Doctrine of the Russian Federation*, approved by Russian Federation presidential edict on 5 February 2010, Carnegie Endowment, disponibil online la: https://carnegieendowment.org/files/2010russia_military_doctrine.pdf, accesat la 15.04.2018.



2. Relațiile româno-ruse post-Crimeea

În urma intervenției militare ilegale a Rusiei în Ucraina și a încălcării suveranității și integrității teritoriale a acesteia, în aprilie 2014, Alianța a suspendat întreaga cooperare practică dintre NATO și Rusia, inclusiv în Consiliul NATO – Rusia. Cu toate acestea, Alianța a convenit să mențină deschise canalele de comunicare în NRC și în Consiliul Parteneriatului Euroatlantic de la nivel de ambasadori în sus, pentru a permite schimbul de opinii, în primul rând, în legătură cu această criză¹⁰⁵. Și autoritățile române au condamnat anexarea Crimeei și agresiunea Rusiei în estul Ucrainei, românii împărtășind temerile din rândul altor țări est-europene că, și ei, ar putea fi țintele viitoarei agresiuni rusești.

De fapt, acest lucru este exprimat și în *Strategia Națională de Apărare a României pentru perioada 2015-201*, referitoare la preocupările legate de politica Rusiei: „Astăzi, regiunea este marcată de conflicte active și deteriorarea relațiilor dintre NATO și Federația Rusă ... Acțiunile Rusiei în Regiunea Mării Negre, care încalcă legea internațională, punând la îndoială ordinea internațională, menținând conflictele înghețate și anexând Crimeea, au reaprins în conștiința NATO îndeplinirea misiunii sale fundamentale de apărare colectivă, precum și valabilitatea arhitecturii de securitate convenită cu Rusia la sfârșitul secolului al XX-lea. ... Federația Rusă încearcă să-și consolideze statutul de superputere regională, iar acțiunile sale afectează stabilitatea regională și calea europeană a Ucrainei, a Republicii Moldova și a Georgiei”¹⁰⁶.

Această percepție a fricii ar putea fi o consecință directă a faptului că între țările din flancul estic, România este în proximitatea geografică a Peninsulei Crimeei, anexată de Putin, și a Ucrainei de est, destabilizată de Rusia. Prin urmare, ca răspuns la agresiunea Rusiei din Ucraina, „România a sprijinit o linie robustă în cadrul UE față de Rusia”¹⁰⁷, susținând sancțiunile deoarece, apariția crizelor curente în urma intervenției ruse „nu au făcut altceva decât să confirme o astfel de percepție asupra sa”¹⁰⁸. Nu numai liderii și politicienii români au această percepție, dar și opinia publică românească pe ansamblu. De fapt, un sondaj al INSCOP arată în 2015 că 66,2% dintre români declarau că au sentimente mai degrabă negative față de Rusia. Numărul românilor care declarau sentimente

¹⁰⁵ NATO-Russia Council, North Atlantic Treaty Organization, actualizat în 16 iunie 2017, disponibil online la: https://www.nato.int/cps/ic/natohq/topics_50091.htm, accesat la 25.03.2018.

¹⁰⁶ *Strategia Națională de Apărare a Țării pentru perioada 2015 - 2019 - O Românie puternică în Europa și în lume* - , Administrația Prezidențială, București, 2015, pp. 5, 12-13.

¹⁰⁷ Cristian Ghinea, *Romania. EU-28 Watch*, Issue No. 11, Romanian Center for European Policies, 2015, disponibil online la: <http://eu-28watch.org/issues/issue-no-11/romania/>, accesat la 24.02.2018.

¹⁰⁸ *Ibidem*.



pozitive față de Rusia a scăzut cu 11,6 puncte de la preluarea Crimeei de către Rusia¹⁰⁹. De asemenea, în același sondaj, s-a arătat că „64,4% dintre români considerau că situația conflictuală din Ucraina este periculoasă pentru România. Proximitatea geografică a acestui conflict, precum și o reflectare puternică în mass media română și internațională a scenelor dure de război, sunt un factor care contribuie puternic la nivelul de îngrijorare al românilor față de această problemă. Doar 17,9% dintre cei chestionați consideră că acest conflict nu este periculos pentru România, în timp ce alții 17,7% nu știu sau nu răspund la această întrebare”¹¹⁰. În același context, „decizia politică ... privind majorarea alocațiilor bugetare pentru armată este salutăată de 69,7% din populație în contextul îngrijorărilor ridicate de situația din Ucraina”¹¹¹. Ideea principală a sondajului este aceea că românii preferă mai mult țările occidentale, probabil ca urmare a cel puțin două realități factuale: atitudinea agresivă a Rusiei față de fostele țări comuniste, care au parcurs calea europeană și mentalitatea colectivă românească care a înmagazinat ideea că țările occidentale furnizează prosperitate atât cetățenilor proprii, cât și multor români, care își găsesc în vest locuri de muncă bine plătite, ceea ce îi ajută să-și sprijine familiile din țara de origine.

Totuși, un sondaj al *Eurobarometrului* realizat în 2016 a arătat că 53% dintre români au opinii pozitive despre Rusia¹¹². Deci, putem considera că românii se tem că Rusia ar putea acționa la fel pe teritoriul lor, dar populația nu are o problemă deosebită cu vecinii lor atâta timp cât se dovedesc a fi pașnici. Percepția negativă a sondajelor ar putea fi, de asemenea, datorată în mare parte știrilor din mass-media care promovează în mod negativ toate acțiunile rusești.

În aceeași cheie, în mai 2014, tensiunile diplomatice directe au intervenit în relațiile bilaterale atunci când România a decis să nu permită vicepremierului rus Dmitri Rogozin să traverseze cu o aeronavă teritoriul său național pe drumul spre Republica Moldova și, ca urmare, Moscova a trimis o notă de protest față de București. România a acționat în baza articolului 1 alineatul (1) din Decizia 2014/145/PESC privind măsurile restrictive adoptate împotriva persoanelor în legătură cu actele care subminează sau amenință integritatea teritorială și suveranitatea Ucrainei.

Începând din martie 2014, UE, SUA și alte țări occidentale au impus o serie de sancțiuni care vizează economia rusă, înghețarea bunurilor aparținând anumitor

¹⁰⁹ February 2015 - Evaluation of the Ukraine conflict. The Romanian attitude of other countries, INSCOP Research, 2015, disponibil online la: <http://www.inscop.ro/februarie-2015-atitudinea-romanilor-fata-de-alte-tari-evaluarea-conflictului-din-ucraina/>, accesat la 24.03.2018.

¹¹⁰ Idem.

¹¹¹ Idem.

¹¹² Future of Europe, Special Eurobarometer 451, European Commission, October 2016, p. 16.



persoane și interzicerea anumitor tranzacții comerciale. După cum se arată în buletinul de știri al Uniunii Europene, UE a impus¹¹³:

a) *măsuri restrictive pentru Rusia*: în martie 2014 - interdicții de călătorie și înghețări de active împotriva persoanelor implicate în acțiuni împotriva integrității teritoriale a Ucrainei - și în iulie 2014 - sancțiuni economice în ceea ce privește cooperarea sectorială și schimburile cu Rusia și în domeniul cooperării economice;

b) *măsuri diplomatice*: suspendarea participării Rusiei la G7, suspendarea negocierilor privind aderarea Rusiei la OCDE și Agenția Internațională pentru Energie și anularea reuniunii bilaterale UE – Rusia;

c) *Măsuri restrictive privind schimburile economice cu Crimeea și Sevastopol*.

În ceea ce privește sancțiunile SUA asupra Rusiei, nu le menționez aici, deoarece România nu este subiect al acțiunii sau efectelor lor.

La 10 martie 2015, citând încălcarea de facto a Tratatului CFE de către NATO, Rusia a anunțat în mod oficial că a oprit „complet” participarea la acesta¹¹⁴. Cu toate acestea, întâlnirile Consiliului NATO – Rusia au fost reluate în 2016, iar prima reuniune a avut loc la 30 martie 2017.

Astăzi vedem o militarizare sporită a actorilor ce interacționează în sistemul relațiilor internaționale începând cu procentul din PIB alocat cheltuielilor de apărare, amplasarea unor baze militare ale marilor puteri militare în întreaga lume, o nouă cursă a înarmărilor și instalarea de scuturi antirachetă avansate.

În noul context geopolitic mai agresiv, România acordă prioritate sporită apărării naționale, acțiune exprimată în: creșterea cheltuielilor militare naționale, modernizarea facilităților militare și pregătirea resurselor umane, investiții în industria de apărare și cooperarea mai activă cu NATO și partenerul său strategic SUA.

Însă, angajamentul activ față de SUA și NATO prin găzduirea unui element critic al arhitecturii NATO de apărare antirachetă – site-ul *Aegis Ashore* de la Deveselu – a făcut ca Rusia să numească România o „*amenințare clară*” și un „*avanpost*” al NATO¹¹⁵. În acest context, orice asigurare a securității trebuie să fie

¹¹³ *EU sanctions against Russia over Ukraine crisis*, European Union Newsroom, disponibil online la: https://europa.eu/newsroom/highlights/special-coverage/eu-sanctions-against-russia-over-ukraine-crisis_en, accesat la 25.03.2018.

¹¹⁴ „The Trump Effect? Germany Urges Europe for New 'Peace Treaty' With Russia”, *Sputnik News*, 26.11.2016, disponibil online la: <https://sputniknews.com/world/201611261047864471-europe-russia-peace-treaty/>, accesat la 13.05.2018.

¹¹⁵ „Russia calls Romania a 'clear threat' and NATO outpost for hosting US missile shield”, în ziarul *Independent*, February 9, 2017, disponibil online la: <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/russia-romania-clear-threat-nato-outpost-us-anti-missile-shield-putin-tensions-a7571031.html>, accesat la 23.02.2018.



luată în considerare de către România, deoarece ea singură nu se poate confrunta cu vecinul mai mare.

NATO a reacționat prompt la amenințările Rusiei prin vocea Secretarului General în discursul susținut cu ocazia celei de-a 63-a sesiuni anuale a Adunării Parlamentare a NATO din București, în septembrie 2017, Jens Stoltenberg, spunând că Alianța va crește prezența terestră, aeriană și navală în România, iar brigada staționată acolo (Divizia Multinațională Sediul de Sud-Est din Craiova, nota autorului) face parte din răspunsul NATO la sporirea prezenței Rusiei în Marea Neagră¹¹⁶. Aceste acțiuni sunt previzionate a se desfășura în contextul inițiativei Prezență Înaintată Personalizată (*Tailored Forward Presence*) în Marea Neagră, componenta sa terestră fiind amplasată în România, structura aeriană este constituită de navele de luptă britanice Typhoon, iar componenta maritimă implică folosirea porturilor bulgare și române pentru vizitele componentelor de forțe navale aliate¹¹⁷. De asemenea, printre acțiunile naționale întreprinse în vederea îmbunătățirii capacităților de apărare ale României se află multe alte investiții în bazele militare românești, de exemplu, o investiție masivă de 50 de milioane de euro este realizată la baza militară „Mihail Kogălniceanu”, lângă portul Constanța, unde câteva sute de trupe americane cu tancuri și echipamentele militare sunt în prezent staționate, iar numărul este stabilit să crească. Armata americană a folosit de asemenea această bază pentru a-și susține operațiunile militare în Irak. Astfel, în prezent, România găzduiește câteva importante facilități strategice ale NATO: scutul antirachetă, o brigadă multinațională și Unitatea de Integrare a forțelor NATO România.

De asemenea, în august 2017, România a început o altă etapă de dotare a forțelor sale armate pentru perioada 2017-2026, lansând fonduri multianuale în valoare de 9,8 miliarde de euro¹¹⁸. În 2017, achiziționarea a șapte sisteme de rachete „Patriot” sol-aer a fost aprobată de Senatul României, iar primul sistem a fost deja plătit către firmele furnizoare din SUA. Toate sistemele vor fi livrate până în 2019, iar primele vor deveni operaționale în 2020¹¹⁹. În aceeași idee, ministrul

¹¹⁶ *Speech by NATO Secretary General Jens Stoltenberg at the Plenary session at the NATO Parliamentary Assembly in Bucharest*, October 9, 2017, disponibil online la: https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_147635.htm, accesat la 12.02.2018.

¹¹⁷ Ulla Schmidt (raportor special), *Special Report. Advancing stability in the Black Sea region*, NATO Parliamentary Assembly, Committee on the Civil Dimension of Security, October 7, 2017, p. 5.

¹¹⁸ Cosmin Pam Matei, „Cum au marcat francezii în lupta pentru înzestrarea armatei române”, în *Cotidianul*, 25 august 2017, disponibil online la: <https://www.cotidianul.ro/cum-au-marcate-francezii-in-lupta-pentru-inzestrarea-armatei-romane/>, accesat la 12.12.2017.

¹¹⁹ Concret, România va cumpăra șapte unități modernizate Patriot constând în șapte seturi de radare AN/MPQ-65, șapte stații de control AN/MSQ-132, 13 grupuri de antenă, 28 de stații lansatoare



român al apărării a prezentat că în 2018, campania de dotare a Armatei României cu arme și echipamente moderne continuă. De exemplu, achiziționarea a 227 transportoare legate de platforma PIRANHA 5 și a 45 de elicoptere de atac AH-1Z Viper¹²⁰. În aceeași idee există și inițiative precum fabricarea elicopterului Sikorsky UH-60 Black Hawk în România, înlocuirea elicopterelor Puma cu altele mai noi, achiziționarea de rachete HIMARS sau corvete multifuncționale.

În martie 2018, măsurile restrictive privind acțiunile Rusiei care subminează sau amenință integritatea teritorială, suveranitatea și independența Ucrainei, au fost prelungite până la 15 septembrie 2018, iar alte măsuri UE aplicate ca răspuns la același subiect sunt sancțiuni economice în vigoare până la 31 iulie 2018, care vizează sectoare specifice ale economiei Rusiei, precum și măsurile restrictive ca răspuns la anexarea ilegală a Crimeei și Sevastopolului, limitate la teritoriul Crimeei și Sevastopolului, în prezent în vigoare până la 23 iunie 2018¹²¹. Desigur, România – stat membru al UE – respectă sancțiunile impuse Rusiei. Cu toate acestea, noile acțiuni întreprinse în 26 martie 2018 de majoritatea țărilor europene de expulzare a diplomaților ruși din țările lor, nu duc la îmbunătățirea relațiilor acestora cu Rusia. Printre aceste state se află și România care anunță expulzarea unui diplomat rus.

După victoria lui Vladimir Putin în alegerile din 18 martie, este puțin probabil ca Rusia să se îndepărteze de modelul guvernării din ce în ce mai autoritare. Cu toate acestea, președintele longeviv (al patrulea mandat) se confruntă

M903, 56 de rachete Patriot MIM-104E, 168 de rachete Patriot Advanced Capability-3 (PAC-3) și șapte generatoare de energie electrică EPP III. Conform Defense Security Cooperation Agency (Agenția de Cooperare pentru Apărare și Securitate) din SUA, România va mai achiziționa echipamente de comunicații, instrumente și echipamente de testare, echipament de suport, documentație tehnică, echipament de instrucție, piese de schimb, dar și servicii de instruirea personalului, de suport tehnic și logistic și elemente aferente acestuia. Astfel, valoarea totală a programului se ridică la 3,9 miliarde de dolari. Principalii contractori sunt Raytheon Corporation din Andover, Massachusetts și Lockheed Martin din Dallas, Texas. Vezi detalii la: Radu Eremia, Valentin Bolocan, „Cum funcționează sistemul de rachete Patriot, pentru care Camera Deputaților urmează să dea votul decisiv”, în ziarul *Adevărul*, 21 noiembrie 2017, disponibil online la: http://adevarul.ro/news/eveniment/cum-funcioneaza-sistemul-rachete-patriot-camera-deputatilor-urmeaza-dea-votul-decisiv-1_5a13168b5ab6550cb85b41ba/index.html, accesat la 04.01.2018.

¹²⁰ Valentin Bolocan, „În 2018, MApN are programe masive de înarmare pentru toate categoriile de forțe: blindate, rachete, corvete, camioane, arme de asalt și elicoptere”, în ziarul *Adevărul*, 10 ianuarie 2018, disponibil online la: http://adevarul.ro/news/eveniment/In-2018-mapn-programe-masive-inarmare-categoriile-forțe-blindate-rachete-corfete-camioane-arme-asalt-elicoptere-1_5a55fda7df52022f755d70b4/index.html, accesat la 12.02.2018.

¹²¹ „EU prolongs sanctions over actions against Ukraine's territorial integrity until 15 September 2018”, Council of the EU Press Release, 12.03.2018, disponibil online la: <http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2018/03/12/eu-prolongs-sanctions-over-actions-against-ukraine-s-territorial-integrity-until-15-september-2018/pdf>, accesat la 24.03.2018.



cu un act delicat de echilibrare a acțiunilor între sporirea influenței Rusiei pe arena internațională concomitent cu evitarea unei escaladări mai proeminente a tensiunilor cu Occidentul. Este evident că ambiția președintelui rus este de a conferi Rusiei importanța URSS în timpul Războiului Rece și pentru aceasta recurge la mijloace militare, de propagandă și economice. Această idee a fost susținută de discursul președintelui Vladimir Putin cu privire la starea națiunii la 1 martie 2018, când a prezentat noi arme rusești „inestimabile”, în curs de dezvoltare sau testare, asigurând că aceste arme (lasere, submarine, nou sistem de arme hipersonice) ar da Rusiei capacitatea de a lansa atacuri nucleare „de neoprit” asupra SUA.

În 2018, relațiile diplomatice dintre Rusia și România au întrunit 140 de ani de existență. În viitor, România și Rusia trebuie să aibă o relație mai pragmatică decât au avut până acum, bazate mai mult pe respect, încredere și mai ales pe colaborări reușite. Nici una dintre țări nu este imună la erori, dar în momente importante trebuie să știe să concluzeze eficient.

Concluzii

Relațiile ruso-române au rădăcini istorice profunde. În mentalul colectiv românesc, Rusia este cel mai adesea asociată cu ocupația Basarabiei și cu regimul comunist. În schimb, românii ar trebui să se uite și la elementele pozitive precum rolul jucat de Rusia în obținerea independenței române față de regimul otoman sau în modernizarea țării în secolul al XIX-lea.

Principalele puncte nevralgice identificate în relațiile româno-ruse sunt următoarele:

- elementele scutului anti-rachetă al SUA amplasate pe teritoriul României și participarea noastră la comunitatea de securitate occidentală;
- Republica Moldova unde atât românii cât și rușii au comunități etnice și interese istorice;
- disputa confesională - ecumenică între Mitropolia Moldovei atașată la Patriarhia Moscovei și Mitropolia Basarabiei atașată la patriarhia Bucureștiului¹²²;
- Revizionismul istoric și Pactul Molotov-Ribbentrop, inclusiv scenariul geopolitic „Moldova Mare”;
- problema tezaurului românesc;
- Marea Neagră - un spațiu plin de „conflicte înghețate” și o zonă de contradicții geo-economice și geopolitice.

Rusia a avut întotdeauna avantajul dimensiunilor sale geopolitice largi (întinderea teritoriului, resursele bogate, numărul populației, puterea militară,

¹²² *Judgement of the Case of Metropolitan Church of Bessarabia and Others v. Moldova*, Application no. 45701/99, Strasbourg, December 13, 2001, p. 6.



impactul cultural, impactul ideologiei etc.) comparativ cu vecinii săi, în timp ce România, nu avea altă opțiune decât să se supună sau să evite postura imperialistă rusă în vecinătatea sa. Astfel, România a condus o politică prudentă și chiar pasivă negativă față de vecinul ei puternic și, de fiecare dată când liderii politici români au încercat să obțină unele drepturi sau avantaje, era foarte greu să obțină ceva prin mijloace diplomatice. Fricțiunile dintre București și Moscova au fost moștenite din istoria trecută, de exemplu intențiile de recunoaștere a Republicii Moldova ca fost teritoriu al României, pe care rușii le-au considerat drept o acțiune teritorială împotriva lor¹²³.

Revoluțiile din 1989-1991 împotriva ordinii sovietice au schimbat dramatic harta politică, economică, axiologică și culturală a lumii. Astfel, după prăbușirea comunismului și dispariția ecuației bipolare a vieții internaționale, România s-a aflat într-un spațiu geopolitic schimbat care a permis participarea democratică de tip occidental în societate. Dar lucrurile nu au mers ușor pentru România. A trebuit să se lupte extrem de mult pentru a câștiga un loc în Occident și un rol important între țările din zona Mării Negre, dar, în schimb, și-a pierdut accentul pe construirea încrederii și relațiilor în vecinătatea sa. Pe parcurs, procesele care au loc în tranziția politică internă a României pentru a se adapta la noul scenariu democratic s-au caracterizat prin căutări de identitate și crize. Același fenomen s-a întâmplat și în politica externă generală a României, dar și în relațiile bilaterale cu Rusia. România trebuia să gestioneze relația cu Moscova rațional și să nu se îndepărteze de ea.

Primii ani după prăbușirea URSS ar fi putut fi în beneficiul ambelor state, dar startul a fost pierdut în relațiile reciproce, rezultând doar stagnarea și regresia. Relațiile dintre cele două părți au fost fundamentate, după încheierea Războiului Rece, pe principiile cooperării în anumite domenii de interes comun, însă nu au avut o cale uniformă din acest punct de vedere, datorită faptului că momentele de dezacord și tensiune nu au fost excepționale din cauza problemelor lor cu rădăcini adânci în trecut. De altfel, după ce URSS s-a prăbușit, în agenda bilaterală româno-rusă au apărut noi probleme, deoarece politicile lor externe au avut direcții diferite, iar elementele comune împărtășite au devenit tot mai puține. În acest context, ele au început să manifeste interese politice diferite: România a ieșit din comunism și Rusia își căuta postura nouă, ambele lucruri petrecându-se în noua lume unipolară pe care SUA o conduceau. Între timp, lucrurile s-au schimbat, Rusia și-a recăpătat o mare parte din putere și, odată cu ea, din vechile obiceiuri și a început să se implice în destinele fostelor state comuniste (Georgia, Republica Moldova,

¹²³ *Conspect of Conversations with V. I. Potapov, Chief of Romanian Sector of CPSU CC Section, Wilson Center, October 27, 1978, p. 5, disponibil online la: <http://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/114158>, accesat la 06.01.2018.*



Ucraina) și chiar mai larg (Siria) folosind instrumentele mai puțin „ortodoxe” pe care încă le deținea: diplomație, propagandă, chiar și instrumentul militar în forma sa brută, fapt ce a declanșat nemulțumiri și îngrijorări în rândurile comunității occidentale și nu numai.

În prezent, România ar trebui să construiască relații bilaterale cu Rusia considerând următoarele premise:

- Rusia este o țară vecină, cu decizie militară centralizată, situată mai aproape geografic decât NATO care reprezintă o coaliție de voință a 29 de state membre;

- deși Rusia nu este la fel de puternică ca în era comunistă, a arătat că este capabilă să folosească toate mijloacele de care dispune – brațul militar, instrumentele financiare, serviciile de securitate, legăturile culturale, propaganda, conexiunile politice și capacitățile cibernetice – asupra ceea ce vede ca o invazie occidentală în zonele sale de graniță și o amenințare a intereselor sale în întreaga lume;

- Rusia vede astăzi România ca fiind o prelungire a puterii Statelor Unite și a membrilor principalului său dușman declarat, și anume NATO;

- sprijinul militar al NATO depinde de disponibilitatea continuă a României de a respecta toate condițiile Alianței, în special cele bugetare;

- În cazul în care România ar fi „găsită” vinovată pentru inițierea unei acțiuni militare ilegale împotriva Rusiei, NATO ar avea dreptul să nu intervină;

- Diplomația înseamnă putere soft, România ar trebui să o folosească în favoarea sa.

Chestiunea relațiilor ruso-române, moștenită istoric, trebuie rezolvată într-o cheie care nu implică câștigători și perdanti, astfel încât ambele părți să fie în situația câștigătoare. Considerăm că, cooperarea în numele elementelor reciproc împărtășite (contextul istoric comun, geografia și religia) este un domeniu care până acum a fost neglijat, interpretat greșit sau instrumentalizat geopolitic în mod inechitabil de ambele părți implicate. De asemenea, potențialul economic și complementaritatea (chiar dacă se află în proporții asimetrice), proximitatea geografică relativă, prezența ambelor state în vecinătatea Mării Negre și conexiunile maritime-fluviale, ar trebui să constituie motive pentru legăturile puternice dintre cele două țări. Cu toate acestea, poate în viitor, România și Rusia vor avea o parte semnificativă în comerțul lor reciproc, de care vor beneficia ambii parteneri chiar și în contextul unor probleme bilaterale nesoluționate, extinderea contactelor de afaceri și creșterea activității partenerilor comerciali trebuind să devină principala forță motrice pentru dezvoltarea relațiilor dintre România și Federația Rusă.



BIBLIOGRAFIE

- ****Comunicatul către țară al Consiliului Frontului Salvării Naționale*, publicat în Monitorul Oficial al României nr.1 din 22 decembrie 1989, Partea I.
- ****Conspect of Conversations with V. I. Potapov, Chief of Romanian Sector of CPSU CC Section*, Wilson Center, October 27, 1978.
- ****Future of Europe, Special Eurobarometer 451*, European Commission, October 2016.
- ****Judgement of the Case of Metropolitan Church of Bessarabia and Others v. Moldova*, Application no. 45701/99, Strasbourg, December 13, 2001.
- ****Legea nr. 24/2004 pentru ratificarea Tratatului privind relațiile prietenești și de cooperare dintre România și Federația Rusă*, semnat la Moscova la 4 iulie 2003 publicată în Monitorul Oficial nr. 194 din 4 martie 2004.
- ****Strategia Națională de Apărare a Țării pentru perioada 2015 – 2019 – O Românie puternică în Europa și în lume –*, Administrația Prezidențială, București, 2015.
- ****The Military Doctrine of the Russian Federation*, approved by Russian Federation presidential edict on 5 February 2010.
- ANTON M., *Documente Diplomatice Române, România și Tratatul de la Varșovia. Conferințele miniștrilor Afacerilor de Externe și ale adjuncților lor (1966-1991)*, Seria a III-a, Editura Alpha Mdn, București, 2009.
- CALOPĂREANU G., *Regionalizarea securității în Europa Centrală*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2011.
- FEYT N., „*Russian-Romanian relations in the 21st century*”, în *Political Science and International Relations*, Romanian Academy, Ed. XI, No. 2, Bucharest, 2014.
- GHINEA C., *Romania. EU-28 Watch*, Issue No. 11, Romanian Center for European Policies, 2015.
- HOLLIS D.B., „*Russia Suspends CFE Treaty Participation*”, în *Insights. American Society of International Law*, Volume 11, Issue 19, July 23, 2007.
- KENNEY S., *Russian Identitarian Philosophy and its Influence upon Putin's Russian Federation*, University of Virginia, January 2, 2018.



SCHMIDT U., (raportor special), *Special Report. Advancing stability in the Black Sea region*, NATO Parliamentary Assembly, Committee on the Civil Dimension of Security, October 7, 2017.

Site-ul oficial al agenției de știri ruse „Sputnik News”, <https://sputniknews.com>.

Site-ul oficial al Consiliului Uniunii Europene, <http://www.consilium.europa.eu>.

Site-ul oficial al INSCOP Research, www.inscop.ro.

Site-ul oficial al Ministerului Afacerilor Externe al României, www.mae.ro.

Site-ul oficial al North Atlantic Treaty Organization, www.nato.int.

Site-ul oficial al Summit-ului NATO de la București, 2-4 noiembrie 2008, <http://www.summitbucharest.ro>.

Site-ul oficial al Uniunii Europene: <https://europa.eu>.

Site-ul oficial al ziarului „Adevărul”, <http://adevarul.ro>.

Site-ul oficial al ziarului „Cotidianul”, www.cotidianul.ro.

Site-ul oficial al ziarului „Independent”, www.independent.co.uk.

Site-ul oficial al ziarului „Jurnalul”, <http://jurnalul.ro>.

Site-ul oficial al ziarului „Washington Post”, www.washingtonpost.com.

